

Rašė Liucija Adomaitė

Apie postsovietinę estetiką madoje kalbėta pakankamai, bet diskusija vis netyla. Užsienio straipsniai jau daugiau nei metus mirga pasakojimais apie tai, kaip marožiški treningai yra naujos kartos hitas, kaip kirilica aprašinėti nutįsę džemperiai puošia Niujorko gatvės stileivas, o nubyrežusi daugiabučio laiptinė yra puikiausia lokacija hipsteriškai mados fotosesijai.

RIMTAI IR NERIMTAI: POSTSOVIETINĖ MADA

Mane žavi tai, kad mada, kaip meno šaka, sugeba kalbėti savo kartai nebijodama būti suparalyžuota jautrių reakcijų dėl tokios gan tiesmukos terminologijos, istorinių kompleksų ar viešos cenzūros kirčių. Čia susiduriame su visiškai nauju komercinės patirties fenomenu – mados *trendu* kaip būdu stoti į akistatą su praeitimi. Atrodo, kad šį *trendą* galime atrasti ir Lietuvoje, tik tam reikia gerai *paskrolinti*.

POSTSOVIETINIS ĮVAIZDIS IR MODERNI JO INTERPRETACIJA

Postsovietinė estetika iš esmės ateina iš sovietinei darbo klasei būdingo buitinio peizažo. Blokinių namų laiptinės tarsi molbertai įrėmina nubyrėjusias sienas, kuriose džiaugsmingai ulbauja urbanistinė poezija: „Russian Mafia: New World Order“, „Русский ренессанс“ („Rusiškas renesansas“) „Спаси и сохрани“ („Išgelbėk ir išsaugok“), „саша ♥ лены“ („Saša ♥ Leną“). Interjere karaliauja kilimai ant sienų, tulpių formos šviestuvai, monolitiškos sekcijos lyg parduotuvių vitrinos, pristatančios rinktinę „Kaunas“ ar ištisas impozantiškų servizų eiles. Tačiau tokiam iš pažiūros žaismingam vaizdui būdinga ir gili, sakytum, egzistencinė melancholija. Lyriškumas gerai pagautas jau postsovietiniame 1997-ųjų filme „Брат“ („Broli“), kurio aktorius ir režisierius Sergejus Bodrovas, sukūręs filmą „Seserys“, traagiškai žuvo Kaukazo kalnuose. Legendinis rašytojas Michailas Bulgakovas savo apsakyme „Šuns širdis“ taip pat nagrinėjo žmogiškosios ribos kontūrą. Čia prisiliečiame prie mistiškojo rusiškosios sielos koncepto, dar vadinamo „Русская душа“ („rusiška širdis“). Sakoma, kad terminą sukūrė „Mirusių sielų“ autorius Nikolajus Gogolis ir literatūros kritikas Visarionas Belinskis, o vėliau išpopuliarino tokie legendiniai rašytojai kaip Fiodoras Dostojevskis ir Levas Tolstojus. Dar dabar terminas naudojamas apibūdinti rusiškosios sielos atvirumą, nuoširdumą ir tikrumą.

Moderni sovietmečio interpretacija gerokai skiriasi nuo tradicinio jos peizažo. Kol grupė „T.A.T.U“ skanduoja „Nas nie dagoniat!“ iš *magės* greitimame bute, popkultūra drąsiai lipdo jau visai šviežių postsovietinės interpretacijos natūrmortą. Jaunas žmogus sąmoningai tolsta nuo pernelyg sudėtingo istorinio, politinio, ideologinio fono. Postsovietinėje mados sampratoje kalbama apie grynai vizualinį, t.y. estetinį efektą, kurį norint išgauti tenka sužaisti nelengvą ikonografinį žaidimą. Mados fotografė Turkina Faso pakomentavo, kad toks kūrybinio naratyvo pasirinkimas yra savotiškas traumos atkūrimas, kurių dizaineriai tarytum įsuiva į savo kolekcijų drabužius ir istorijas: „Kai dirbame su tais senais simboliais, jie sukelia savotišką skausmą. O tai leidžia mums sukurti pačius naujoviškiausius ir labiausiai įtraukiančius dizainus.“ Toks nostalgikiškai menišką požiūrį į kūrybą paaiškina tradicinį skausmo ir kūrybiškumo santykį. Kita vertus, šis santykis naudingas tik tam, kad sukurtų kažką, kas priverstų mus aikčioti.

SVARBIAUSIA – HUMORAS

Pasaulinėje industrijoje vietinis identitetas pamažu tirpsta vis vienodėjančiame mados verslo horizonte. Tai, kas ligi šiol buvo tipiška tik kai kurioms sovietinio bloko šalims, pavydžiui, kirili-

ca, šiandien jau puikuoja ant džemperių, marškinėlių ir kitų *street-wear* drabužių, dievinamų pasaulio mados sostinėse. Tokį susižavėjimą galima aiškinti ir tai, kad tokių mados namų kaip „Vetements“, „Balenciaga“, „Gosha Rubchinsky“ ar Arturo Lomakino „Forget Me Not“ kolekcijos spinduliuoja labai specifinę, beveik atsiskyrėlišką energiją, kuri Vakaruose užaugusiam vaikui gali atrodyti kaip uždraustas vaisius, parvežtas iš Rytų Europos. Bet jį tai nereikėtų žiūrėti pernelyg rimtai. Tokia komercinė meno šaka kaip ma da negali sau leisti praleisti net pačios absurdiškiausios verslo idėjos. Tai tiesiog neapsimokėtų. Dauguma jaunųjų dizainerių ir kūrėjų, dirbančių su postsovietine estetika yra pakankamai jauni, gerai žinantys sovietinės imperijos griūtį, žmonės. Ieškodami šviežių įkvėpimo kampu, jie yra priversti žiūrėti į savo praeitį ir vaikystę, kuri, nors sudėtinga istoriniame kontekste, yra gan natūrali asmeniuose prisiminimuose. Praeitis tampa sunkiai išvengiama dizainerių identiteto dalimi.

STEREOTIPINIO GROŽIO IDĖJA NEBĖRA AKTUALI ŠIUOLAIKINIAME PASAULYJE.

Reikia turėti omenyje, kad postsovietinės estetikos bangai didelę įtaką padarė ne tik šiuolaikinių *trash* ir jau žurnale aprašyto *ugly* stilių eksperimentai, bet ir apskritai – vintažo sugrįžimas. Turime išmokyti pasitelkti humorą. Galbūt tokie postsovietinio stiliaus šėšėliai gali sukelti

rezonuojančių reakcijų bangą, bet mada dievina kraštutinumus. Bet koks pasipiktinimas ar nesupratimas bus greitai suvalgytas, o kitoje kolekcijoje mes ir vėl matysime podiumu einant treniruotus skustagalvius modelius. Tokiam įvaizdžiui didelę įtaką padarė visuomenės nedraugais laikyti *marozai*, britiškai dar vadinami *chavs*, prancūziškai – *racailles*, rusiškiesiems *gopniki* ar serbiški *dizelasi*. Treningas, kaip agresijos simbolis gatvės aprangoje, buvo puikiai iliustruotas garsiajame Mathieu Kassovitzo filme „La Haine“. Tai, kad Vakarai pamilo būtent tokį simbolį iš daugelio yra ir atsitiktinumas, ir svajonė pabūti nuo pavadžio nutrūkusiais, keistais europiečiais.

Šiandien apie postsovietinės mados *trendą* kalbu su Ernesta Mikse, alternatyvaus butiko „Black Pagan Vintage“ kuratore ir pačių keisčiausių įvaizdžių kūrėja. „Black Pagan Vintage“ – tai tokia vizualinė koncentracija, pilna kultinių praėjusio amžiaus devintojo ir dešimtojo dešimtmečių elementų, kurių reikėtų dozuoti atsargiai. Greičio akiniai čia susilieja su degančios liepsnos aplikacijomis, lakiniai rožiniai aukštakulniai, siekiantys šlaunis, pagyvina nailoninius *adidasinius* treningus, o pasikartojantys kačių vaizdeliai neduoda ramybės. Ernestos „Kunstkabinett“ (liet. „domybių kabinetas“) treniruoja madistų skonį it *netiuninguotas retro turnikas*. Jos eklektiškoje selekciijoje atsiskleidžia postmoderni mados vizija, gebanti postsovietinę *trash* ar net *marozikišką* estetiką prikelti naujam, išlaisvintam iš prietarų, stilingam kvėpavimui.

– Ernesta, tavo instagramo profilio ir butiko „Black Pagan Vintage“ interne-

te sunku nepastebėti. Kaip nusprendei kuruoti tokį ryškų vintažinį, postsovietinės estetikos įkvėptą butiką?

– Dėkoju už komplimentą. Paprasčiau tariant, prekiauju vintažiniais drabužiais. Nuo pat paauglystės ieškojau įdomesnių dalykų dėvėtų drabužių parduotuvėse ar tiesiog persiūdavau mamos drabužius. Mano šeimoje buvo keletas siuvėjų, todėl visada buvau apsupta drabužių. Taip laikui bėgant ši veikla tapo ne tik hobiu, bet ir verslu. Suprantu, kad dabar vyksta nemažai diskusijų apie postsovietinę estetiką, šią estetiką pavadinčiau dabartinės mados tendencija, tačiau aš apie savo darbą taip nemąstau. Tiesiog naudojuosi intuicija, kas man gražu, ir taip atrenku drabužius.

– Nesunku pajusti tavo alternatyvų, savitą skonį. Aplink dauguma merginų vis dar nori būti tiesiog gražios, bet globaliame mados kontekste to nebeužtenka, o ištis ir nereikia. Akivaizdu, kad nesieki įtikti. Ar Lietuvoje apskritai randi pirkėją?

– Džiaugiuosi, kad grožio samprata keičiasi. Stereotipinio grožio idėja nebėra aktuali šiuolaikiame pasaulyje. Ačiū internetui, kad galiu pasiekti pirkėją, esantį bet kurioje pasaulio vietoje. Esu gavusi kelis užsakymus ir iš pirkėjų Lietuvoje, bet, žinoma, visi klientai yra iš užsienio šalių.

– Žiūrint į tavo darbus prieš akis iškyla savotiška ciniška realija, kurioje susipina prieštaringi, mūsų šalies istorijai taip pat gerai pažįstami elementai – čeburekai, *klijonkės*, *chruščiovkės*, kilimai ant sienų, tigriniai krepšiai, *abibas* ir pan. Kokia apskritai yra tavo mados vizija? ▶

– Aš gimiau ir užaugau Panevėžyje. Manau, kad tuo viskas pasakyta. Gyvenant Panevėžyje mačiau visa treningų kultūrą. Kartu norėjosi nuo viso to atsiriboti, bet, manau, iš to ateina įkvėpimas su ironijos prieskoniu. Treninginės kelnės su aukštakulniais, atrodo, ironiška, bet kartu labai gražu!

– **Papasakok apie treningų kultūrą plačiau.**

– Treningai Panevėžyje ir aplinkoje, kurioje augau, buvo ir yra labai normalus kasdienis dalykas. Net mano mama namie dėvi „Adidas“ kelnės. Šiek tiek stebina, kad šiuolaikinėje aukštojoje madoje treningai užima tokią svarbią vietą. Nežinau, ar tai ironiška, ar ne, bet gali būti, kad treningai yra geras klasikinis stilius. Aš visada labai džiaugiuosi radusi vintažinį „Adidas“ treningą, nes žinau, kad jis atgims kažkuriame pasaulio krašte iš naujo. Šią vasarą važiauvau pro kaimą, neprisimenu dabar pavadinimo, ir pamaciau vaikina, dėvintį nerealią vintažinį „Adidas“ treningą, labai norėjau sustoti ir iš jo perpirkti tą grožį, bet labai skubėjau ir tiesiog nuvažiauvau. Labai įdomi mados paralelė yra ta, kad lietuviškame kaime ir didžiausiose mados miestuose galime pamatyti visiškai tą patį stilių.

– **Atrodo, kad pasaulyje alternatyvios mados kryptys jau seniai paliko individualios išraiškos pozicijas ir persikėlė į *haute-couture* podiumus Paryžiuje, Londone, Niujorke. Kodėl, tavo nuomone, Vakarams tokia įdomi alternatyvi mada, o šiuo atveju ir postsovietinio palikimo estetika?**

– Mada visada ieško kažko nauja ir įdomaus. Žmonės pavargo nuo blizgučių ir atsigręžia į gatvės madą ir subkultūras. Tai nėra naujiena, panašiai buvo ir su praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio *grunge* ar aštuntojo dešimtmečio *punk* kultūromis. Man labai įdomu kuruoti savo butiką, nes galiu žvelgti į dabartinę madą iš praeities perspektyvos.

– **Virtuali *insta-mada*, dar vadinama *trash* estetika, yra ypač populiaru postsovietinėse šalyse. Sakytum, ši veikta tarsi koks manifestas absurdo kasdienybei, o galbūt yra gyvas paminklas dabarties ir praeities neatitikimo kuriozams. Koks tavo požiūris į *trash* ir kaip tai atsiskleidžia tavo vizijoje?**

– Manau, kad *trash* madoje yra kažkiek ironizuojamas. Aš pati naudoju nemažai jo elementų, bet ne dėl ironijos, man tai gražu ir žaisminga.

– **Ar yra šansų kad mes, kaip buvusi sovietų imperijos šalis, šią stilistiką imsimė vertinti objektyviai? Galbūt dar vis esame sukaustyti praeities vaiduoklių, kompleksų, nepriteklinės simbolikos baimės, o euroremontinį ar minimalistinį „Ikea“ stilių dar neseniai laikėme savotišku langu į vakarietišką svajonę ar skandinavišką gerovę?**

– Kalbant apie dizainą ar madą, tai, kas ateina iš sovietinio periodo, nebūtinai reiškia, kad yra blogai ar negražu. Pati turiu tikrai nemažai daiktų ir drabužių iš tų laikų, kurie yra puikūs dizaino pavyzdžiai. Istorijos nepakeisi, reikia ją žinoti ir tik tada galėsime žiūrėti objektyviai į dabartį. Švietimas ir edukacija atveria duris į supratimą, kad nebūtinai euroremontas yra tik gerai, o sovietinė lempa – šiukšlė, ir atvirkščiai.

– **Ko gero, nesuklysiu pasakydama, kad esate artima garsiam fotografui Andrew Miksiui. Internetas kužda, kad kartu taip pat daug keliaujate ir dirbate. Ar darote įtaką vienas kito pasaulėjautai, darbams, estetikai?**

– Taip, žinoma, kartu praleidžiame nemažai laiko. Andrew darbai yra puikūs. Tačiau dirbame ir kuriame atskirai.

– **Pabaigoje populiarus klausimas – ko-**

kie tavo stiliaus *must have*?

– Šis klausimas dažnai priverčia nusišypsoti. Labai nemėgstu vaikytis tendencijų, labiau ieškau savitumo. Bet ko kiu atveju turiu šios vasaros *must have*. Prieš kelias savaites pas mane į studiją užklydo katinas, sėdėjo man ant kelių savaitę, kol parsinešiau namo. Taigi mano šios vasaros *must have* – priglausti benamių kačiuką.

LABAI ĮDOMI MADOS PARALELĖ YRA TA, KAD LIETUVIŠKAME KAIME IR DIDŽIAUSIUOSE MADOS MIESTUOSE GALIME PAMATYTI VISIŠKAI TĄ PATĮ STILIŲ.